

Expert Evidence and the Bindingness of Expert Reports

Bilirkişilik Müessesesi ve Bilirkişi Raporlarının Bağlayıcılığı Üzerine Düşünceler

ABSTRACT

Although expert evidence as a means of proof is an essential part of the law of civil procedure, this instrument may subject to debates, arising from expertise activity. The transformation of law, as the result of growing importance of information in other fields of science as well, notably affects the discussions on expert examination. This paper aims to discuss expertise evidence bindingness of expert reports within the law of civil procedure under current developments. Many issues may be reached on the axis of the debates of the appointment of expertise, the assignment criteria of experts, the scope of expert evidence, the conflict of roles between judges and experts, the duration of examination and its expenses.

ÖZET

Bilirkişi incelemesinin yargılama faaliyeti içindeki yeri, ilk başta onun önemi, değeri ve vazgeçilmezliği çerçevesinde tarif edilebilirse de, bu tarife bilirkişilik faaliyetinden kaynaklanan sorunlar, endişeler ve nihayet bu bağlamda ortaya konulan tartışmalar eşlik etmektedir. Bilirkişi incelemesi etrafında gerçekleşen tartışmalar, hukuk içinde ve dışında bilginin öneminin artışı sonucunda hukukun kendisini dönüştürme sürecindeki sancılarının bir tezahürüdür. Bu çalışmanın konusu, bilirkişilik müessesesini medeni usul yargılamasında ortaya çıkan 'bağlayıcılık' tartışmasıyla birlikte ortaya koymaktır. Bilirkişilik özelindeki tartışmalar, bilirkişi olarak kimin tayin edilmesi gerektiğinden, bilirkişi tarafından sağlanan görüşün hangi ölçütler çerçevesinde değerlendirileceğine; bilirkişi incelemesi sırasında bilirkişi ve hâkimin karşılıklı rol dağılımından, bu inceleme sırasında tarafların konumuna; bilirkişi incelemesinin süresinden, inceleme için gerekli olan gider ve masraflara kadar çok geniş bir alanda kendisini göstermektedir.

KEYWORDS: Expert, Expert Examination, Expert Report, Litigation, Judicial Procedure, Proof

I. INTRODUCTION

IT IS SIGNIFICANT THAT JUSTICE WHICH CONSTITUTE THE main purpose of the law and judicial procedure can be secured by revealing the complete truth. In this regard, judges are responsible to resolve legal disputes and to secure remedies in society. To do so, the court may apply to experts' reports for specialized areas to handle with complexities of cases, such as medicine, engineering, architecture, accounting, mathematics and statistics. It is not expected that judge could have special knowledge on such scientific fields unless he has a special interest in that field.¹ Parties of case may also require expert's reports to support their claims and defenses and to evaluate evidences.

Therefore, it is widely accepted that experts are a 'must-have' during the adjudication to gain more information about special and technical issues. Along these arguments, legal systems require this expert evidence to eliminate judges' lack of knowledge in solving factual problems. Despite differences in methods and procedures, judicial authorities benefit from experts in this sense.²

In order to analyze comprehensively the concept of expert evidence, this paper is divided into three chapters and proceeds as follows: the first part examines the concept of expert evidence and the second part discusses whether expert reports will be binding. We believe that it is crucial to discuss the concepts of expert evidence and bindingness the reports respectively for introducing clearly the subject matter.

II. THE CONCEPT OF EXPERT EVIDENCE

Within the Turkish private law context, it is rarely possible to explore a comprehensive and a distinctive definition. In other words, all definitions of expert evidence concept present the same elements in the law of civil procedure and criminal procedure as well as administrative procedure. All explanations on expert evidence embrace basically the concept of expertise and the elements of expertise. The Expert Evidence Code does not propose a comprehensive explanation so that academia has attempted to promote a solid explanation. Some of these clarifications are illustrated below:

ANAHTAR KELİMELER: Bilirkişi, Bilirkişi İncelemesi, Bilirkişi Raporu, Dava, Yargılama, İspat

I. GİRİŞ

HUKUK VE YARGI DENİLİNCE AKLA GELEN İLK KAVRAM olan adaletin, ancak gerçeğin tam olarak ortaya çıkarılmasıyla sağlanabileceği tereddütsüzdür. Sosyal ilişkiler içinde ortaya çıkan hukuki uyuşmazlıkları çözmekle ve adaleti tesis etmekle görevli yargı makamlarının ve özellikle hâkimin; bu ilişkilerin çok yönlülüğü ve karmaşıklığı ölçüsünde farklı alanlarda uzmanlık sahibi kişilerin bilgisine ihtiyaç duyması kaçınılmaz olmuştur. İçinde yaşadığımız toplumun bir üyesi olan ve kendisine biçilmiş sosyal rolün gereği olarak uyuşmazlıkları çözüme kavuşturmakla yükümlü bulunan hâkimin, tıp, mühendislik, mimarlık, muhasebe, matematik, istatistik gibi uzmanlık gerektiren konularda, uyuşmazlığın temelini oluşturan vakıaların tespiti ya da açıklığa kavuşturulmasında konunun uzmanı olan kişilerin oy ve görüşlerine başvurması ve görüşlerinden yararlanması yargılamanın bir parçasını teşkil etmektedir. Zira bir hâkimin hukuk bilgisinin dışında kalan konular hakkında o alana özel bir ilgisi ya da merakı yoksa yeterli bilgi sahibi olabilmesi zaten imkânsızdır.¹ Sadece hâkim değil davanın tarafları da, delillerin değerlendirilmesi, iddia ve savunmaların güçlendirilmesi amacıyla bilirkişi görüşüne ihtiyaç duymaktadırlar.

Bu nedenle mahkemelerde, özel ve teknik bilgiyi gerektiren durumlarda ve uzmanlık gerektiren uyuşmazlık konusu olguların çözümünde yaygın bir biçimde bilirkişiye başvurulmaktadır. Nitekim tüm bu nedenlerle hukuk, hâkimin olgusal sorunların çözümünde doğan bilgi eksikliğini gidermek amacıyla bilirkişi kurumuna yer vermektedir. Usul ve yöntem farklılıkları olmakla beraber, tüm hukuk sistemlerinde yargılama makamları bu anlamda bilirkişilerden yararlanmaktadır.²

Bu çalışmamızda öncelikle kavram olarak bilirkişilik ve bilirkişi incelemesine değinilmekte ve ardından çalışmamızın asıl konusunu teşkil eden bilirkişi raporunun bağlayıcılığı tartışılmaktadır. Zira, yargılamayı ve yargılamanın neticesini doğrudan etkileme ihtimali bulunan bilirkişilik kurumunun, bilirkişi raporu ve bilirkişi raporunun bağlayıcılığı kavramlarının, bu çalışmamız kapsamında ayrı ayrı değerlendirilmesi ve tartışılmasının, konunun net olarak ortaya konması bakımından önem arz ettiği düşünülmektedir.

According to Kuru, expert is a person who examine case-file within the limits of issues which is not comprehended by the judge and to give the court sufficient technical and special information about result he reaches.³

According to Eraslan, expert provides special knowledge in judicial cases and when special knowledge is required to evaluate the evidence, expert reports shall be need.⁴

According to Köroğlu, expert is a person who helps judges in determining the fact and events about disputes, and enlightening and evaluating technical disagreements.⁵

According to Deryal, during the legal procedure judge consults as an assistant consulted by the judge if required and as an subject of proceeding.⁶

II. BİLİRKİŞİ VE BİLİRKİŞİ İNCELEMESİ KAVRAMLARI

Bilirkişi kavramının salt özel hukuk yargısına özgü bir tanımı bulunmamaktadır. Bir başka deyişle, bilirkişi incelemesi konusunda verilen veya verilebilecek olan her tanım, gerek hukuk yargısı gerek ceza yargısı ve pek tabii ki idarî yargı (ve vergi yargısı) bakımından da aynı şekilde geçerli olacaktır. Bilirkişilik konusunda hangi ayırım veya ayrımlar yapılırsa yapılsın, verilecek olan tanıma hâkim olan hususlar değişmemektedir. Burada yalnızca incelemenin niteliği bakımından, tanıma ilişkin hususlar kapsamında bir daralma yahut genişlemeden söz edilebilir. Bilirkişiliğin belirlenmiş yasada net bir tanımı olmadığından, doktrininde birçok tanımı yapılmaktadır. Bu tanımlardan bazıları şu şekildedir:

According to Pekcantez, Atalay and Özekes, expert is a person who provides necessary information about principles of experience who deduces from the facts based on these principles or determines subject matter of dispute based on his/her own special knowledge.⁷

According to Üstündağ, expert is a person who provides necessary information on the demand of the judge about principles of experience which judges do not have or who deduces from the facts or who determines subject matter of dispute based on his/her own special knowledge.⁸

According to Tanrıver, non-party person whose opinion is requested for matters requiring special and technical knowledge for judge to solve the dispute is called as expert.⁹

All these definitions find their basis in the Article 266 of Civil Code of Procedure. Common feature of all these definitions is presented the person whose opinion is requested for the facts requiring special and technical knowledge to be solved.

The approach of the Court of Appeal (Yargıtay) is similar to the academia that the concept of expertise is to enlighten the facts based on special and technical knowledge. If the judge does not consult to an expert when needed special and technical knowledge to be solved, this is the reason for reversal of decision.¹⁰

We would like to point out that judge shall ask expert's opinion only when needed special and technical knowledge. Judge does not have any authorities to ask expert's opinion for legal issues whose solution does not require

Kuru'ya göre bilirkişi, görüşüne başvurulmuş husus hakkında (hâkim tarafından bilinmeyen) özel ve teknik bilgisine dayanarak inceleme yapan ve vardığı sonuçları mahkemeye bildiren kişidir.³

Eraslan'a göre adli olaylarda bilgisinden yararlanan kişiye bilirkişi denir ve delili değerlendirme özel bilgi gerektiriyorsa bilirkişiye ihtiyaç duyulur.⁴

Köroğlu'na göre bilirkişi, bir uyuşmazlığın temelini oluşturan olgu ve olayların saptanması, aydınlanması ve değerlendirilmesinde teknik saptamalar yaparak yargıca yardımcı olan kişidir.⁵

Deryal'e göre bilirkişi, yargılama prosedürü içinde hâkimin ihtiyaç duyduğunda başvurduğu bir "yardımcısı" ve bir yargılama sujesi olarak değerlendirilmiştir.⁶

Pekcantez, Atalay ve Özekes'e göre bilirkişi, tecrübe prensipleri hakkında hâkimde eksik olan bilgiyi veren ve bu tecrübe prensiplerine dayanarak sabit olan bir olaydan sonuçlar çıkaran veya kendi özel bilgisine dayanarak uyuşmazlık konusu olayları tespit eden kişidir.⁷

Üstündağ'a göre bilirkişi, hâkime kendi emri üzerine tecrübe prensipleri hakkında kendisinde eksik olan bilgiyi veren veya bu tecrübe prensiplerine dayanarak sabit olan bir vakıadan netice istidlalleri çıkaran veya kendi özel mesleki bilgisine binaen ihtilafli vakıaları tespit eden şahıstır.⁸

Tanrıver'e göre ise, bir davanın çözüme kavuşturulması bakımından önem taşıyan, açıklığa kavuşturulması ya da tespiti özel veya teknik bilgiyi gerektiren hususlarda,

FOOTNOTE

1 Cenk Akil, "Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun Hâkimin Bilirkişi Raporuyla Bağlı Olup Olmadığı Hakkında Verdiği Kararı 24.12.2008 gün ve E.2008/4-734, K.2008/766 Sayılı Kararın Tahlili", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (AUHD), 2011, Vol. 3, p. 699.

2 Mahmut Kahraman/Fatma Kurt, "Deniz İhtisas Mahkemelerinde Bilirkişi Delilinin Gerçeğin Ortaya Çıkarılmasına Yönelik Etkin Kullanımı", Prof. Dr. Ergon A. Çetingil ve Prof. Dr. Rayegan Kender'e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı, İstanbul 2007, p. 710.

3 Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü, İstanbul 2001, 6th Edition, Vol.3, p.2622.

4 Orhan Eraslan, Bilirkişilik Kavramı ve Hukuk

Sistemi İçindeki Yeri Paneli, 03 Nisan 2003, Hukuk Merceği Konferans ve Panelleri 2003, Ankara Barosu Yayını (A Publication of Ankara Bar), 2003, p. 61.

5 Hasan Köroğlu, Türk Mahkemelerinde Bilirkişilik ve Bilirkişi Kurumları, Ankara 2001, p. 31.

6 Yahya Deryal, Türk Hukukunda Bilirkişilik, 4th Edition, Ankara 2012, p. 25.

7 Hakan Pekcantez/Öğuz Atalay/Muhammet Özekes, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku, 14th Edition, Ankara 2011, p. 518.

8 Saim Üstündağ, Medeni Yargılama Hukuku, 6. Edition, İstanbul 1997, p. 740.

9 Süha Tanrıver, "Hukuk Yargısı Bağlamında Bilirkişilikle İlgili Temel Problemler ve Çözüm Arayışları", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Vol.11, Özel sayı Prof.Dr.Bilge UMAR'a Armağan, 2009, p. 575.

10 Supreme Court General Assembly, dated 05.10.2011 and numbered E.2011/19-481, K.2011/595; Supreme Court General Assembly, dated 27.04.2011 and numbered E.2011/4-62, K.2011/223.

11 Claus Roxin, "İspat Hukukunun Esasları", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Year: 4 Vol. 8, Autumn 2005/2, p. 265.

12 M. Kamil Yıldırım, Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi, Kazancı Hukuk Yayınları, Publishing No: 84, İstanbul 1990, p.87.

special and technical knowledge. In other words, judge cannot consult to an expert for cases based on general and legal knowledge. It is because the main duty of the judge is to explore ex-officio relevant legal norms and to apply findings to the case. In addition, judge is considered as the most competent expert in legal issues.

III. LEGAL NATURE OF EXPERT EXAMINATION

Within the civil procedure, claims and defenses presented by the parties depend on facts and these facts should be proven by the parties. In this case, burden of proof provisions in legal proceedings determine the party which the judgement will be against. The activity of proving is a way of convincing the judge on existence of the evidence.¹¹ Proof is an instrument to prove the accuracy of assertion. The most significant distinction between the means of proof in the civil procedural law lies on the issue of binding of the proof on the judges. If the judge is bound with a proof, it is considered as proof positive. However, if the expert reports are left to the judge discretion to evaluate the proof, it is considered as discretionary proof.

Expert proof is applied as discretionary proof. As mentioned above, discretionary proof provides the judge a discretionary field to evaluate the proof along with the other findings. Within this context, the judge does not exercise discretionary power of evidence, but rather he explores the power in the evaluation and prediction of proofs without constraint.¹² As a result, this power leads to two arguments: firstly, the judge has discretionary power to consider whether expert evidence is requested to clarify special and technical issues. Secondly, judge

mahkemeye oy ve görüşüne başvuru olan üçüncü kişi ya da kişilere bilirkişi denir.⁹

Tüm bu tanımlar, HMK md.266 vd. maddelerinde yer alan düzenlemelerden çıkarılmış tanımlar olup, bu tanımların ortak noktası, çözümü hukuk dışında, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde, oy ve görüşüne başvuru alanında uzman kişinin bilirkişi olarak adlandırılmasıdır.

Nitekim Yüksek Mahkememiz Yargıtay da bilirkişilik kavramının doktrindeki tanımı ile aynı doğrultuda kararlar vererek çözümü hukuk dışında özel ya da teknik bilgiyi gerektiren hâllerde bilirkişi görüşüne başvurmamasını bozma nedeni olarak görmektedir.¹⁰

Son olarak belirtmek isteriz ki hâkim, ancak davanın çözümünde özel veya teknik bilgiye ihtiyaç duyduğu durumlarda bilirkişiye başvurabilecektir. Özel veya teknik bilgi olmaksızın özellikle hukuki konularda bilirkişiye gitme yetkisi hâkimde bulunmamaktadır. Bir başka deyişle hâkimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuki bilgi ile çözülmesi mümkün olan konularda hâkim bilirkişiye başvuramaz. Zira hukuk kurallarını resen araştırıp bulma ve olaya uygulama, zaten hâkimin asli işidir. Ayrıca, hukuki sorunların en yetkin bilirkişisi hâkimin bizzat kendisidir.

III. BİLİRKİŞİ İNCELEMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Davada taraflarca ileri sürülen iddia ve savunmalar birtakım olgulara dayanır ve bu olguların (vakıaların) taraflarca ispatı gerekir. Bu durumda hükmün kimin aleyhine verileceğini hukuk muhakemesinde ispat yükü

DİPNOT

1 Cenk Akil, "Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun Hâkimin Bilirkişi Raporuyla Bağlı Olup Olmadığı Hakkında Vermiş Olduğu 24.12.2008 gün ve E.2008/4-734, K.2008/766 Sayılı Kararının Tahlihi", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (AÜHFD), 2011, S.3, s.699.

2 Mahmut Kahraman/Fatma Kurt, "Deniz İhtisas Mahkemelerinde Bilirkişi Delilinin Gerçeğin Ortaya Çıkarılmasına Yönelik Etkin Kullanımı", Prof. Dr. Ergon A. Çetingil ve Prof. Dr. Rayegan Kender'e 50.Birlikte Çalışma Yılı Armağanı, İstanbul 2007, s. 710.

3 Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü, C.3, 6. Bası, İstanbul 2001, s.2622.

4 Orhan Eraslan, Bilirkişilik Kavramı ve Hukuk Sistemi İçindeki Yeri Paneli, 03 Nisan 2003, Hukuk Merceği Konferans ve Paneller 2003, Ankara Barosu Yayını, 2003, s.61.

5 Hasan Köroğlu, Türk Mahkemelerinde Bilirkişilik ve Bilirkişi Kurumları, Ankara 2001, s.31.

6 Yahya Deryal, Türk Hukukunda Bilirkişilik, 4.Bası, Ankara 2012, s.25.

7 Hakan Pekcanitez/Oğuz Atalay/Muhammet Özkes, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükmüne Göre Medeni Usul Hukuku, 14. Bası, Ankara 2011, s.518

8 Saim Üstündağ, Medeni Yargılama Hukuku, 6. Bası, İstanbul 1997, s.740.

9 Süha Tanrıver, "Hukuk Yargısı Bağlamında Bilirkişilikle İlgili Temel Problemler ve Çözüm Arayışları", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.11, Özel sayı Prof.Dr.Bilge UMAR'a Armağan, 2009, s.575.

10 Yargıtay HGK, 05.10.2011 tarih, E.2011/19-481, K.2011/595 sayılı kararı, Yargıtay HGK, 27.04.2011 tarih, E.2011/4-62, K.2011/223 sayılı kararı.

11 Claus Roxin, "İspat Hukukunun Esasları", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:4 Sayı:8 Güz 2005/2, s.265.

12 M. Kamil Yıldırım, Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi, Kazancı Hukuk Yayınları, Yayın No: 84, İstanbul 1990, s.87

has discretionary power to evaluate and interpret the expert proof.

The issue on what limitations of discretionary power judges have and which means of proof are binding are always discussed in literature, and the Court of Appeals has also criticized this question.

IV. THE BINDINGNESS OF EXPERT REPORTS

Judge is the most significant expert within the legal procedure. That is to say that during the legal procedure, the judge has authority to determine the material facts,

kuralları belirleyecektir. İspat etmek, hâkimi bir vaki-
nın varlığına ikna etmeyi başarmak demektir.¹¹ Hâkimi
bir iddianın doğru olup olmadığına inandırmak için baş-
vurulan araçlara ise ispat araçları denmektedir. Bu ispat
araçları ise delillerdir. Medeni usul hukukunda deliller
arasındaki en önemli ayırım, kesin deliller ve takdiri de-
liller şeklindeki ayırımdır. Ayırımın temelinde, hâkimin
yargılamaya getirilen delil karşısındaki durumunun
farklılığı yatmaktadır. Hâkim, bir delili alakalı olduğu
vakiyayı ispat etmiş kabul etmek mecburiyetinde ise bu
kesin delil kategorisine girecek, sunulan bir delili ser-
bestçe değerlendirme, takdir etme durumunda olabili-
yor ise takdiri bir delil söz konusu olacaktır.

to evaluate and to apply legal provisions for the concrete case. Although judge has authority and discretionary power within legal procedure, the issues based on special and technical knowledge require more than that. For this reason, the court also consults to experts to secure justice, as in other countries. Evaluating legal facts of the case, judges apply to expert reports for special and technical issues.

Despite the importance of expert reports, there is a controversy about their bindingness in the literature and the Turkish jurisdiction. To be clear, some scholars claims that expert reports are binding and the judge cannot reach to a conclusion against the expert report on the ground that the judge does not apply to an expert if not required. if the judge does so, he should be bound with expert reports. If the judge has special and technical knowledge, he does not request expert's opinion. This is also the result of the the principle of the judicial economy.¹³

In contrary to this approach, *Deryal* highlightes that expert report is not binding due to the article 282 of Civil Code of Procedure, which states; "Judge evaluates expert's vote and opinion with other proofs without constraint."¹⁴ However, that may not lead to the clash of judge's decision and the expert's opinion. Indeed, the judge does evaluate expert evidence as he does for the other means of proof and he does use the reports' contribution to resolve the dispute. In doing so, the judge should be restricted by the expert evidence and as expected he cannot judge arbitrarily in the sight of scientific evidence.¹⁵

Karafakih is on the same page with *Deryal*, judge evaluates the expert report impartially and indepently, but judge's discretionary power shall not be limitless such he does so in the evaluation of witness statements. It is because judge sends the case file to expert in order to enlight the facts, so judge shall not decide without considering the expert report based on scientific data. If the judge considers that expert examination is not inadequate, he may demand for more expert examinations. In such a case, judge should reach to a conclusion based on one of these expert reports.¹⁶

According to *Pekcantez/Atalay/Özekes*, expert report is not binding for the judge. Judge evaluates expert's opinion under the other means of proof as expert evidence leaves the judge discreation to evaluate. The relevant

Nitekim bilirkişi delili, yargılama sürecinin delillerin değerlendirilmesi ile uyumsuzluk konusu olay ve olguların belirlenmesi aşamasında *takdiri delil* olarak karşımıza çıkmaktadır. Takdiri delil, yukarıda da izah ettiğimiz üzere hâkimin bir delili serbestçe değerlendirme, takdir etme imkanına sahip olduğu delillerdir. Bir başka deyişle hâkimin takdir yetkisi, delil serbestisindeki yetkiden ziyade delillerin değerlendirilmesindeki yetki olup hâkimin delilleri serbestçe değerlendirmesi ve tahmin etmesi anlamını taşımaktadır.¹² Bu yetki, karşımıza iki sonuç çıkarmaktadır. Birincisi, hâkimin her davada bilirkişi deliline başvurmadan önce, özel veya teknik bilgisinin yeterli olup olmadığına kararı kendisi vererek, bilirkişi deliline başvurması gerekip gerekmediğini kendisinin takdir etmesidir. İkincisi de hâkimin bilirkişi raporunu nasıl değerlendirmesi ve yorumlaması hususu olup, bu husus hâkimin takdir yetkisinin bir sınırını oluşturmaktadır. Hâkimin takdir yetkisinin ne derece sınırsız olacağı veya hâkimin söz konusu bilirkişi raporu ile ne derece bağlı olacağı hususları doktrinde sıklıkla tartışılmakta ve çoğu zaman Yüksek Mahkeme kararlarına da konu olabilmektedir.

IV. BİLİRKİŞİ RAPORUNUN BAĞLAYICILIĞI

Şüphesiz mahkemeler nezdinde yapılan yargılamalarda en önemli bilirkişi, hâkimdir. Öyleki, yargılama süreci içerisinde maddi vakıaları tespit etmek, değerlendirmek ve uygulamada icra edilen hukuk kurallarını somut olaya uygulamak hâkimin yetkisindedir. Mahkemelerin bağımsızlığı ile yargılamanın icra edilmesi her ne kadar hâkimin takdir ve yetkisinde olmaktaysa da, hâkimin hukuki konular dışında özel ve/veya teknik hususlarda bilgi sahibi olması pek tabii beklenemeyecektir. Bu nedenle dünyanın diğer ülkelerinde de uygulama alanı bulduğu gibi, Türk Hukukunda da yargılamanın sağlıklı olarak yürütülmesi ve usul ve yasaya uygun karar verilebilmesi amacıyla uyumsuzluk konusu dosyalar bilirkişilere tevdi edilmektedir. Bu vasıta ile hukuki olarak uyumsuzluğu değerlendiren hâkim, teknik ve/veya özel hususlar ile ilgili tanzim edilen raporları da inceleyerek, adaletin ve adalete olan güvenin tesisini sağlamaktadır.

Bilirkişi raporları belirli bir öneme sahip olmasına rağmen, hâkimi bağlayıcılığı konusunda doktrin ve içtihatlar arasında görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Nitekim doktrinde bazı görüşler, tanzim edilen bilirkişi raporlarının hâkimi bağladığı ve hâkimin bilirkişi raporuna aykırı hüküm tesis edemeyeceği şeklindedir. Bu görüşün gerekçesi olarak, hâkimin sadece özel ve teknik bilgiye muhtaç

provision promote that judge is not bound with expert reports or the way of methods reports are applied to. It is unquestionable that the expert reports are not an indisputable reports. To consider it otherwise shall not comply with the relevant provision of the Code.¹⁷ This approach is also assimilated by decisions of the Court of Appeals.¹⁸

Contradictive opinions on the bindingness of expert reports may lead to diversities in practice. While some courts use expert reports for the justification, the others evaluate all means of proof as a whole as expert report is not binding. Despite all the differences between scholars' opinions, Court of Appeals considers the relevant provision that judge shall obtain additional report from expert if it is inadequate and even if additional report is still not convincing, judge shall request more expert examinations to secure justice.¹⁹

V. CONCLUSION

Despite contradictive opinions in the literature and the decisions of the Court of Appeals, the common view is that expert reports are not binding even if the report is not subject to objection by the parties. From my perspective, if the judge is not satisfied with the expert report, he may have some options to do. Firstly, he may request an additional report from the same expert or expert committee. In case of that additional report is not adequate

olduğu durumlarda bilirkişiye başvurulabileceğidir. Diğer bir ifadeyle zorunluluk nedeniyle bilirkişiye başvuran hâkimin, diğer tüm deliller ile bilirkişi raporunu birlikte değerlendirerek bilirkişi raporunun aksine hüküm tesis ederken, hangi hususu dayanak olarak belirtebileceği, izahı güç bir durum ortaya çıkaracaktır. Zira hâkim teknik ve özel bilgi olması sebebiyle bilirkişi raporuna başvurmuşken, hangi teknik ve özel bilgiye dayanarak bilirkişi raporunun aksine hüküm tesis edebilecektir? Nitekim hâkim söz konusu teknik ve özel bilgiye ilişkin yeterli düzeyde bilgi sahibiyse, usul ekonomisi ilkesine uygun olarak¹³ zaten bilirkişi yoluna başvurmamalıdır.

Aksi görüşe sahip *Derya*'ya göre ise, bilirkişi raporunun hâkimi bağlamayacağı, HMK'nın 282. maddesinde "Hâkim, bilirkişinin oy ve görüşünü diğer delillerle birlikte serbestçe değerlendirir." hükmünde açık olarak gösterilmiştir.¹⁴ Ancak, bilirkişi görüşünün hâkimi bağlamamasının anlamı, bilirkişi görüşüne ihtiyaç duyan hâkimin, onu göz ardı ederek karar vermesi değildir. Şüphesiz, hâkim, dava sırasında önüne gelen bütün delilleri olduğu gibi bilirkişi delilini de, yargılamanın hâkimi sıfatıyla serbestçe değerlendirecek, davanın çözümüne olan katkısını takdir edecektir. Ancak, delilleri serbestçe takdir yetkisi sınırsız olmadığı gibi keyfi olarak da kullanılmayacaktır.¹⁵

Bu görüş *Karafakih* tarafından da desteklenmektedir. Öyleki *Karafakih*'e göre, hâkim bilirkişinin tevdi ettiği

FOOTNOTE

13 Judicial economy is one of the principles dominating civil procedural law. It is an important tool serving for the purpose of judicial proceeding, which is regulated in the article 141 of Turkish Constitution and in the article 77 of Civil Code of Procedure. Judicial economy which is one of the duties of the judge is a tool expediting the judicial proceeding in accordance with legal regulations and preventing proceeding to take time longer than normal time stipulated in regulations in addition to that it prevents unnecessary expense. Ejder Yılmaz, *Usul Ekonomisi*, AÜHFD, 2008, p. 243; According to Court of Appeals, judicial economy is one of the most substantial rules regarding security of justice in a cheap, prompt and accurate way. Decision of General Assembly of Civil Chambers, dated 10.4.1991 and numbered 15-91/202.

14 *Deryal*, p. 370.

15 *Deryal*, p. 371.

16 İ. Hakkı Karafakih, *Hukuk Muhakemeleri Usulünün Esasları*, Ankara 1952 p. 220.

17 Pekcanitez/Atalay/Özkes, p. 531.

18 3. Civil Chamber of Court of Appeals, dated 24.02.2014 and numbered E.2013/19342, K.2014/2744.

19 It is stated in the decision of Supreme Court General Assembly of Civil Chambers dated 24.12.2008 tarih and numbered E.2008/4-734, K.2008/766 that; "All speakers mentioned that judge is not bound by expert report during negotiation. This issue is quite correct. However judge cannot see himself/herself in the place of expert. Judge cannot determine by his/her personal knowledge defect rate which is requiring special and technical knowledge. This idea is also supported by other decisions of General Assembly of Civil Chambers such as the decision dated 2.4.1986 and numbered E.1984/4-847, K.1986/338; or the decision dated 8.11.1995 and numbered E.1995/19-601, K.938; the decision dated 2.4.2003 and numbered E.2003/4-185, K.263; the decision dated 7.3.2007 and numbered E.2007/11-94, K.113; the decision dated 19.3.2008 and numbered E.2008/11-262, K.260; the decision dated 14.5.2008 and numbered E.2008/11-392, K.377. Because judge cannot determine defect rate by his/

her personal knowledge, s/he is obliged to send the case file to another expert for examination. This idea is supported by the decisions of General Assembly of Civil Chambers such as the decision dated 8.12.2004 and numbered E.2004/4-642, K.648; the decision dated 2.3.2005 and numbered E.2005/11-81, K.118; the decision dated 30.1.2008 and numbered E.2008/11-42, K.45; the decision dated 5.11.2008 and numbered E.2008/4-655, K.664".

20 As it is mentioned in the decision of General Assembly on the Unification of Judgments dated 04.06.1958 and numbered 15/6, judges have responsibility to conclude judicial proceeding in minimum expense and the shortest duration in addition to the responsibility to render a just verdict in accordance with legal principles. Therefore judge shall not ask expert's opinion for issues within the limits of jurisdiction and authority of jurisdiction shall not be delegated to expert.

about the involvement of the holistic approach or it is clear that requested report will not be comprehensive enough, the judge shall apply to a new expert examination. It is worth mentioning that a new expert examination request is a second option, namely the second stage after the consideration of additional expert report. Secondly, if the judge requests a new expert examination, experts shall be different persons. The last point is about the function of new expert examination. This new experts re-examines 'the facts' under the case file. He shall not apply to the previous reports or court's decisions to evaluate. In this sense, judge shall not request expert examination to evaluate former expert reports. Otherwise, it would cause to a quasi-delegation of authority of jurisdiction, which is not possible in legal sense.²⁰ We consider that judges are the unique authority to evaluate the expert reports so judges have roles in securing justice in the society. ■

raporu, serbestçe değerlendirip takdir edebilir; ancak hâkimin takdir hakkı, tanık takdiri delilinde olduğu gibi serbest – sınırsız olmamalıdır. Çünkü hâkim kendisinin vakıf olmadığı bir bilginin aydınlatılması için bilirkişi incelemesine gittiğine göre, doyurucu, inandırıcı, gerçeklere ve tümüyle kanıtlanmış bilimsel verilere dayanan bilirkişi raporunu bir tarafa bırakarak kendi bilgisine göre karar veremeyecektir. Hâkim, bilirkişi raporlarını tatmin edici bulmazsa ikinci, üçüncü ve hatta dördüncü bilirkişi incelemesine bile gidebilir. Bu durumda, hâkim, bilirkişi raporlarından birisine dayanarak hüküm kurmak zorundadır.¹⁶

Aynı görüşte olan *Pekcantez/Atalay/Özekes'e* göre, bilirkişinin raporu hâkimi bağlamayacaktır. Hâkim bilirkişinin oy ve görüşünü diğer delillerle birlikte serbestçe değerlendirecektir. Çünkü bilirkişi raporu takdiri bir delildir. Bilirkişi raporlarının hâkimi bağlamamasıyla ilgili kural, hâkimin mutlaka bilirkişi raporlarına göre ve bilirkişi raporları doğrultusunda karar verme zorunluluğu bulunmadığı anlamına gelmelidir. Ancak bilirkişi raporlarında mutlak bir kesinlik bulunduğu ve hâkim rapora göre karar vermesi gerekeceği yolundaki düşünce de bilirkişi raporlarının hâkimi bağlamayacağı kuralına aykırıdır.¹⁷ Bu husus Yargıtay içtihatları ile de sabittir.¹⁸

Bilirkişi raporuna karşı farklı görüşlerin mevcut olması, uygulama hususunda da bir takım farklılıklara yol açmaktadır. Öyleki, bazı mahkemeler tanzim edilen

DİPNOT

13 Usul ekonomisi, medenî yargılama hukukuna egemen olan ilkelerden biridir. Anayasanın 141. maddesinin dördüncü fıkrasında ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 77. maddesinde ifade edilen emredici nitelikteki bu ilke, yargılamanın amacına hizmet eden araçlardan biridir. Usul ekonomisi, yasalarda öngörülen düzenleme çerçevesinde yargılamanın kolaylaştırılmasını, yargılamada öngörülen olağan zaman süresinin asılmamasını ve gereksiz gider yapılmasını amaçlar ve bunu hâkime bir görev olarak yükler. Bkz. Ejder Yılmaz, Usul Ekonomisi, AÜHFD, 2008, s.243; Yargıtaya göre de usul ekonomisi adaletin ucuz, çabuk ve isabetli olarak sağlanmasının temel kurallarındandır. Yargıtay HGK 10.4.1991, 15-91/202.

14 Deryal, s.370.

15 Deryal, s. 371.

16 İ. Hakkı Karafakih, Hukuk Muhakemeleri Usulünün Esasları, Ankara 1952, s. 220.

17 Pekcantez/Atalay/ Özekes, s. 531.

18 Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin 24.02.2014 tarihli, E.2013/19342 ve K.2014/2744 sayılı ilamı.

19 Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 24.12.2008 tarih ve 2008/4-734E. , 2008/766K sayılı kararında;

"Müzakereler sırasında; Tüm konuşmacılar hâkimin bilirkişi raporu ile bağlı olmadığını dile getirmişlerdir. Bu husus çok doğrudur. Ancak, hâkim kendisini bilirkişi veya bilirkişi kurulu yerine koyamaz. Özel veya teknik bilgiyi gerektiren konularda şahsî bilgisi ile kusur belirleyemez. Bu görüşü Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 2.4.1986 gün ve E.1984/4-847, K.1986/338; 8.11.1995 gün ve E.1995/19-601, K.938; 2.4.2003 gün ve E.2003/4-185, K.263; 7.3.2007 gün ve E.2007/11-94, K.113; 19.3.2008 gün ve E.2008/11-262, K.260; 14.5.2008 gün ve E. 2008/11-392, K.377 sayılı kararları da doğrulamaktadır. Hâkim özel veya teknik bilgiyi

gerektiren hallerde şahsî bilgisi ile kusur belirlemesi yapamayacağına göre, yeniden bilirkişi incelemesi yaptırması gerekecektir. Bu görüş de Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 8.12.2004 gün ve E.2004/4-642, K.648; 2.3.2005 gün ve E.2005/11-81, K.118; 30.1.2008 gün ve E.2008/11-42, K.45; 5.11.2008 gün ve E.2008/4-655, K.664 sayılı kararlarında vurgulanmıştır."

20 Yargıtay İctihadi Birleştirme Kurulu'nun 04.06.1958 gün ve 15/6 sayılı Kararı'nda da belirtildiği üzere, yargılama görev ve yetkisini elinde bulunduran hakimin hak ve adalete uygun karar vermek zorunluluğu bulunduğu gibi, davayı en az giderle ve en kısa sürede sonuçlandırmak için kendisinden beklenen özeni gösterme yükününün de varlığı tartışmasızdır. Bundan dolayıdır ki, bir davada yargı görevine giren konular için bilirkişi düşüncesi alınamaz, yargı görevi bilirkişiyi aktarılamaz.

raporları hüküm tesis ederken gerekçenin esas olarak dikkate almakta, bazı mahkemeler de bilirkişi raporlarının takdirini delil olduğundan bahisle hukuki yorumla delilleri değerlendirip, karar vermektedir. Doktrindeki farklılıklara karşı Yargıtay ise hâkimin, bilirkişinin oy ve görüşüyle bağlı olmadığı hakkındaki kanun hükmünü, hâkimin, bilirkişi raporunu değerlendirmesi sonucunda raporu yeterli görmemesi hâlinde, bilirkişiden ek rapor alması gerektiğini, bu rapor ile de tatmin olmaması durumunda yeniden bilirkişi incelemesi yaptırılması gerektiği görüşünü savunmaktadır.¹⁹

V. SONUC

Netice itibarıyla, doktrin ve Yargıtay içtihatları arasında görüş ayrılıkları mevcut olmakla birlikte, kabul edilen ve halihazırda uygulama alanı bulan görüş rapora itiraz edilmiş olsun veya olmasın, hâkim, sunulan görüşle doğrudan bağlı değildir. Kanaatimizce eğer hâkim, rapordan kısmen veya tamamen tatmin olmadıysa, iki yola başvurabilecektir. Bunlardan ilki, hâkimin aynı bilirkişi veya bilirkişilerden, ek (tamamlayıcı) görüş almasıdır. Buna karşılık, ek görüş almaktan bir fayda

sağlanmadığı veya sağlanamayacağını açık olduğu hâllerde yapılacak olan şey ise yeniden bilirkişi incelemesine başvurmaktır. Burada vurgulanması gereken ilk mesele, yeniden bilirkişi incelemesine başvurunun, ek görüş almaya göre talî nitelikte olduğudur. Yani, hâkim, her şeyden önce, ek görüş olarak bilirkişi raporundaki eksiklikleri veya tarafların itirazlarını gidermeye çalışmalı, şayet bu mümkün değilse ancak o zaman, yeni bir bilirkişi incelemesine başvurmalıdır. İkinci olarak, şayet başvuru, yeni bir bilirkişi incelemesi ise, burada aynı bilirkişi veya bilirkişilerin görevlendirilmemesi gerekmektedir. Üçüncü bir husus, yeniden bilirkişi incelemesine başvurunun işlevi noktasındadır. Bu işlev, ancak ve ancak, vakıanın bir kez daha incelenmesinden ibarettir. Bu anlamda hâkim, önceki bilirkişi raporu veya raporlarının değerlendirilmesi amacıyla bilirkişi incelemesine başvuramayacaktır. Zira böyle bir görevlendirme, yargılama yetkisinin devri anlamına gelecektir ki böyle bir yetki devri de hukuken mümkün değildir.²⁰ Netice itibarıyla raporları değerlendirecek ve raporlardan faydalanarak hüküm kuracak tek mercinin bir başka deyişle adaleti tecelli ile görevli kişilerin hakimler olduğunu düşünmekteyiz. ■

BIBLIOGRAPHY KAYNAKÇA

Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulu, Vol.3, 6th Edition, İstanbul 2001

Cenk Akil, "Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun Hâkimin Bilirkişi Raporuyla Bağlı Olup Olmadığı Hakkında Vermiş Olduğu 24.12.2008 Gün 2008/4-734 E. ve 2008/766 K. Sayılı Kararının Tahlili", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (AÜHF), Vol.1, 2011

Claus Roxin, İspat Hukukunun Esasları, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Year:4, Vol. 8, Autumn 2005/2

Ejder Yılmaz, Usul Ekonomisi, AÜHF, 2008

Hakan Pekcanitez/Oğuz Atalay/Muhammet Özekes, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku, 14th Edition, Ankara 2011

Hasan Köroğlu, Türk Mahkemelerinde Bilirkişilik ve Bilirkişi Kurumları, Ankara 2001

İ. Hakkı Karafakih, Hukuk Muhakemeleri Usulünün Esasları, Ankara 1952

M. Kâmil Yıldırım, Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi, Kazancı Hukuk Yayınları, Publication No:84, İstanbul 1990

Mahmut Kahraman/Fatma Kurt, Deniz İhtisas Mahkemelerinde Bilirkişi Delilinin Gerçeğin Ortaya Çıkarılmasına Yönelik Etkin Kullanımı, Prof. Dr. Ergon A. Çetingil ve Prof. Dr. Rayegan Kender'e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı, İstanbul 2007

Orhan Eraslan, Bilirkişilik Kavramı ve Hukuk Sistemi İçindeki Yeri Paneli, 03 Nisan 2003, Hukuk Merceği Konferans ve Paneller 2003, Ankara Barosu Yayını (A Publication of Ankara Bar), 2003

Saim Üstündağ, Medeni Yargılama Hukuku, İstanbul 1997

Süha Tanrıver, "Hukuk Yargısı Bağlamında Bilirkişilikle İlgili Temel Problemler ve Çözüm Arayışları", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Vol.11, Özel sayı Prof. Dr. Bilge Umar'a Armağan, 2009

Yahya Deryal, Türk Hukukunda Bilirkişilik, 4th Edition, Ankara 2012

Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulu, C.3, 6. Baskı, İstanbul 2001

Cenk Akil, "Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun Hâkimin Bilirkişi Raporuyla Bağlı Olup Olmadığı Hakkında Vermiş Olduğu 24.12.2008 Gün 2008/4-734 E. ve 2008/766 K. Sayılı Kararının Tahlili", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (AÜHF), S.1, 2011

Claus Roxin, İspat Hukukunun Esasları, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:4, Sayı:8, Güz 2005/2

Ejder Yılmaz, Usul Ekonomisi, AÜHF, 2008

Hakan Pekcanitez/Oğuz Atalay/Muhammet Özekes, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku, 14. Baskı, Ankara 2011

Hasan Köroğlu, Türk Mahkemelerinde Bilirkişilik ve Bilirkişi Kurumları, Ankara 2001

İ. Hakkı Karafakih, Hukuk Muhakemeleri Usulünün Esasları, Ankara 1952

M. Kâmil Yıldırım, Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi, Kazancı Hukuk Yayınları, Yayın No:84, İstanbul 1990

Mahmut Kahraman/Fatma Kurt, Deniz İhtisas Mahkemelerinde Bilirkişi Delilinin Gerçeğin Ortaya Çıkarılmasına Yönelik Etkin Kullanımı, Prof. Dr. Ergon A. Çetingil ve Prof. Dr. Rayegan Kender'e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı, İstanbul 2007

Orhan Eraslan, Bilirkişilik Kavramı ve Hukuk Sistemi İçindeki Yeri Paneli, 03 Nisan 2003, Hukuk Merceği Konferans ve Paneller 2003, Ankara Barosu Yayını, 2003

Saim Üstündağ, Medeni Yargılama Hukuku, İstanbul 1997

Süha Tanrıver, "Hukuk Yargısı Bağlamında Bilirkişilikle İlgili Temel Problemler ve Çözüm Arayışları", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.11, Özel sayı Prof. Dr. Bilge Umar'a Armağan, 2009

Yahya Deryal, Türk Hukukunda Bilirkişilik, 4. Baskı, Ankara 2012